

УДК 334.09.504

ВПЛИВ СТРУКТУРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ КОРПОРАЦІЙ НА РЕЗУЛЬТАТ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ

ОЛЕКСІЙ ІЛЮХІН,

аспірант Приазовського державного технічного університету, м. Маріуполь

У статті виконано аналіз структурної трансформації українських корпорацій, виявлено ознаки такої трансформації, досліджено структуру вітчизняних акціонерних товариств, виявлено негативні наслідки пришвидшеної корпоратизації та зроблено висновок про її вплив на розвиток промисловості та інновацій в Україні.

Ключові слова: структурна трансформація, корпорація, аналіз, економічна оцінка, потенціал.

Постановка проблеми. Розвиток корпоративного сектора в Україні відбувався в умовах механічного перенесення форм ринкових відносин, які формувалися в умовах західного розмаїття форм власності. Це спричинило значні труднощі в адаптації західної моделі цих відносин в українських умовах господарювання. Приватизаційні процеси, як основа формування корпоративного сектора, супроводжувались трансформацією цілого ряду питань управління як економічного, так і правового характеру, в результаті чого поступово було сформована вітчизняна система корпоративних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати теоретичних і та аналітичних досліджень ефективності діяльності корпорацій, висвітлюються в наукових роботах зарубіжних та вітчизняних вчених-економістів. Сучасними авторами в Україні неодноразово розглядалися ці питання. Так В. А. Амітан [5], О. І. Амоша [7], А. А. Асаул [8], С. В. Богачов [3], В. Н. Василенко [10] у різних аспектах аналізують економічну природу інтеграції, умови забезпечення ефективного функціонування та фінансування розвитку великих промислових об'єднань, забезпечення результативності інноваційно-інвестиційної діяльності та підкреслюють необхідність поглиблення комплексності досліджень у напрямку вдосконалення системи методів аналізу впливу структурної трансформації корпорацій на результат їх діяльності. Процеси структурної трансформації корпорації охоплюють широкий спектр інституційних процесів у корпоративному секторі України. Економічну оцінку процесів структурної трансформації корпорації слід розглядати як визначення впливу останніх на ефективність діяльності трансформованої корпорації.

Мета статті - аналіз структурної трансформації корпорацій та виявлення напрямків підвищення її ефективності.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні доцільність структурної трансформації корпорації не має однозначної оцінки [1; 10]. З одного боку, це позитивний результат - прояв дисципліни підприємств приватної форми власності, коли конкуренція на ринку може забезпечити перехід однієї корпорації до іншої, яка реалізує більш ефективну стратегію розвитку. З іншого боку, як показує світовий і вітчизня-

ний досвід, реорганізація підприємств нерідко відбувається з метою задоволення монопольних позицій на ринку.

Мотиви структурної трансформації корпорації обумовлюються впливом чинників зовнішнього і внутрішнього середовища діяльності корпорацій.

Не зважаючи на ряд прийнятих за останні роки нормативно-законодавчих актів України, які стосуються вдосконалення корпоративних відносин, розвиток акціонерної власності випереджає законодавче забезпечення подальшого становлення фондового ринку та відносин між його учасниками. Тому важливу роль мають відіграти зусилля державних органів виконавчої влади на місцях, спрямовані на подолання основних проблем акціонерних товариств.

Так, респонденти регіонального опитування "Щодо готовності підприємницької спільноти впливати на рішення органів державної влади та місцевого самоврядування", серед основних проблем, які заважають розвитку їх бізнесу, відзначили неналежне виконання органами державної влади законодавства і регуляторних актів (53,3%) та високі ставки податків на підприємницьку діяльність (48,1%). Також значна кількість опитаних вважає важливою проблемою таку, як корупція в органах державної влади і місцевого самоврядування (38,4%) [2].

В Україні швидка поява корпоративних структур була пов'язана з реалізацією програм приватизації державних підприємств. За прикладом Росії, найбільш поширеним способом приватизації стало акціонування, оскільки воно дозволяло досить швидко здійснювати процес роздержавлення та залучати до управління нових власників та нові фонди [3, с. 110].

Можна виділити декілька етапів формування та розвитку корпорацій (рис. 1).

На відміну від зарубіжних країн, де процес корпоративного розвитку відбувався поступово та природним шляхом, в Україні цей процес мав дещо штучний характер унаслідок необхідності його прискорення ("форсування"). Так, не пройшовши до кінця період демонополізації державної власності і приватизації економіки, Україна перейшла на етап концентрації капіталу з появою маси великих і навіть надвеликих корпорацій [5]. Пік кількості об'єктів, що

№ 5 (112) липень-серпень 2011 р.

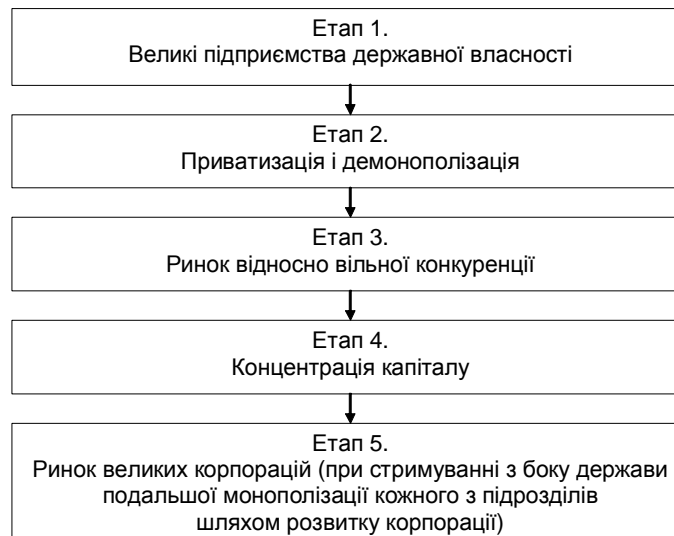

Рис. 1. Етапи формування та розвитку корпорації в Україні.

змінили форму власності в процесі приватизації приходиться на 1997 рік. Це обумовило проведення масової приватизації за допомогою майнових сертифікатів. Так, наприклад у цей період у Донецькій області було приватизовано 5480 об'єктів, серед них 378 промислових підприємств [4].

Значну роль у вирішенні проблем управління розвитком корпорацій відіграє держава. Державна підтримка інтегрованим структурам необхідна за багатьма напрямками, основними з яких є: експорт, управління тарифами, ефективна амортизаційна політика, кредитування, забезпечення правил рівної конкуренції.

Постприватизаційний період має велике значення для акціонерних товариств. Зміна форми власності створює нові умови для управління підприємством, потребує перебудови форм і методів керівництва, а з соціальної точки зору формування корпоративного сектора на базі державної форми власності, залучення додаткових коштів, які спрямовуються на соціальні потреби, а також створення передумов для збільшення чисельності дрібних приватних власників акціонерного капіталу [8, с. 22]. Більшість роздержавлених підприємств, як і економіка в цілому, потрапили в кризове становище: дефіцит власних коштів, застаріле обладнання та устаткування, відсутність досвіду роботи в умовах ринку.

На сучасному етапі вважається, що процеси реформування власності та продаж акцій переважно повинні супроводжуватись грошовими потоками, що доводить прозорість та об'єктивність даних процесів. Низький рівень грошового покриття емісії акцій свідчить насамперед про тотальну непрозорість приватизаційних процесів та застосування значної кількості типових корупційних схем у приватизаційних процесах. З огляду на це питання реприватизації має особливу актуальність, оскільки реприватизація незаконно приватизованих об'єктів сприяє наповненню державного та місцевих бюджетів, а також справедливому перерозподілу власності на законних підставах.

Корпоративні структури, як правило, активно формувались у тих регіонах, які були промислово розвиненими, мали потужний ресурсний потенціал, розвинену інфраструктуру (транспортну, фінансову, інформаційну тощо).

Найбільш активно акціонерні підприємства створювалися у таких промислових регіонах, як Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Київська, Луганська, Львівська, Одеська та Харківська області, а також Автономна республіка Крим. У сфері організації акціонерних товариств відстали Волинська, Закарпатська, Тернопільська та Чернівецька області. Це закономірно, оскільки ці регіони, що не належать до категорії промислово розвинених, як правило, мають аграрну або торговельно-посередницьку орієнтацію. Крім того, значна частина економічно активного населення даних регіонів працює легально чи нелегально за кордоном. Звідси відповідних передумов для розвитку корпоративного сектора небагато.

У системі корпоративного управління такими пріоритетними підприємницькими структурами є якісне стратегічне та тактичне планування їх діяльності, забезпечення фінансового контролю, формування критеріїв прийняття управлінських рішень, дієве використання стилів керівництва, форми управління, побудова ефективних внутрішніх та зовнішніх комунікаційних механізмів.

Світовий та вітчизняний досвід свідчать про те, що структурна трансформація корпорацій та їх об'єднання у великі промислові господарючі суб'єкти істотно скорочують транзакційні витрати і витрати на конкурентну боротьбу, а також підвищують передбачуваність динаміки цін. Цей аспект відіграє свою роль і в інтеграційних процесах, що привело до появи цілого ряду великих корпорацій які диверсифікували свою виробничу діяльність у рамках однієї структури. Ефект концентрації виробництва у великих корпораціях та об'єднаннях, поряд з іншими чинниками, проявляється у відносній економії транзакційних витрат.

Статистичні дані на початок 2011 р. (таблиця 1) свідчать про значну питому вагу великих промислових акціонерних товариств в формуванні основних фінансових показників.

Так, на 104 акціонерних товариства з чисельністю працівників понад 1000 осіб (11,3% від загальної кількості промислових підприємств) припадає 82% доходу від реалізації продукції від загального обсягу регіону.

Таблиця 1. - Участь великих товариств у формуванні основних показників Донецького регіону (на початок 2011 р.)

Показник	Промисловість, усього	Акціонерні товариства чисельністю понад 1000 осіб	У % до загального показника регіону
Кількість акціонерних товариств, шт.	922	104	11,3
Дохід (виторг) від реалізації продукції, млн грн	90 433,2	74 200,9	82,0
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, млн грн	6 128,2	5 473,7	89,3

Висновки

1. Існуючі підходи до проведення структурної трансформації промислових корпорацій доцільно систематизувати за наступними критеріями: погляд на корпорацію, як на структуру; мотиви учасників структурної трансформації; масштаби цих змін; відповідність еволюційним змінам в соціально-економічній системі.

2. Виявлені тенденції свідчать про деяке гальмування технологічного розвитку галузей промисловості України та інноваційної активності, що не відповідає головному якісним рисам майбутньої моделі промислового комплексу, основними з яких є динамізм, інноваційність та конкурентоспроможність, вирішення проблем, які стимулюють розвиток промислового комплексу України.

3. Дослідження структури розглянутих акціонерних товариств показує їх приналежність до виробництв 3-го та 4-го технологічного укладу, що підтверджує перевагу низько- та середньотехнологічних виробництв (металургійного, хімічного, машинобудівного, нафтогазового та інш.). Як і раніше, в загальному рейтингу відсутні корпорації у сфері високих технологій. Однак, формування таких корпорацій, як ЗАТ "Систем Капітал Менеджмент", "Індустріальний союз Донбасу", АТ "Данко", АТ "Норд", ВАТ "Азовмаш", ЗАТ "Концерн Стирол" та інші, свідчать про можливість консолідації виробничих, фінансових та інтелектуальних ресурсів з метою отримання відповідної частини доданої вартості, та її спрямування на виробництво наукомісткої та високотехнологічної продукції.

4. Процеси структурної зміни в корпораціях із збереженням статусу юридичної особи проходять активніше. Аналіз показує, що превалюють акціонерні товариства металургії, машинобудування, а також товариства з виробництва коксу та хімічної промисловості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Амідан В. Н. Організаційно-правові аспекти здійснення міжрегіональних корпорацій / В. Н. Амідан, П. Г. Каміанец // Менеджер. - 2002. - № 6. - С. 101-112.
2. Ляпін Д. В. Щодо готовності підприємницької спільноти впливати на рішення органів державної влади та місцевого самоврядування (квітень-травень 2007) / Д. В. Ляпін. - К. : Ін-т конкурент. сусп.-ва, 2007. - 60 с.
3. Богачов С. В. Акціонерні промислові товариства: перші результати діяльності / С. В. Богачов // Регіональна економіка. - 2002. - № 2. - С. 100-115.
4. Статистичний щорічник України за 1997 рік. - К. : Українська енциклопедія. - С. 169.
5. Амідан В. Н. Управление экономикой переходного периода / В. Н. Амідан // Сб. науч. тр. ИЭП НАН Украины, 1999. - 222 с.
6. Кузьмін О. Регіональні особливості функціонування корпорацій / О. Кузьмін, О. Мельник, О. Мука // Регіональна економіка. - 2006. - № 4. - С. 18-28.
7. Амоша О. І. Промисловість України : оцінка етапу з наукової позиції щодо підвищення ефективності / О. І. Амоша // Економіка промисловості. - 2007. - № 2 (12). - С. 3-8.
8. Менеджмент корпорацій и корпоративное управление / [А. Н. Асаул, В. И. Павлов, Ф. И. Бескиер, О. А. Мышко]. - СПб. : Гуманистика, 2006. - 328 с.
9. Портер М. Е. Международная корпорация / М. Е. Портер ; [пер. с англ. ; под ред. и с предисловиями В. Д. Щетинина]. - М. : Междунар. отношения, 1998. - 896 с.
10. Василенко В. Н. Контроль за концентрацией хозяйственных структур : [монография] / В. Н. Василенко, А. В. Шентий. - Донецк, 2005. - 161 с.
11. Клейнер Г. Институциональные аспекты реформирования промышленных предприятий / Г. Клейнер // Проблемы теории и практики управления. - 2002. - № 4. - С. 24-30.
12. Кіндзерський Ю. Економічний розвиток і трансформація промислової політики у світі : Уроки для України / Ю. Кіндзерський // Економіка України. - 2010. - № 3. - С. 4-16.

О. Ілюхін

INFLUENCE OF STRUCTURAL TRANSFORMATIONS UKRAINIAN CORPORATIONS ON THEIR ACTIONS

The article contains analysis of the structural transformation of ukrainian corporation, which aims to improve its efficiency, financial performance, increasing the value of the corporation and securities, the revitalization of the individual services and departments.

Key words: structural transformation, corporation, analysis, economic evaluation, potential.

© О. Ілюхін
Надійшла до редакції 22.07.2011